Azerbaycan ve Rus Avrasyacılığı

http://www.1news.com.tr/yazarlar/20120105053921227.html

Azerbaycan'ın Kafkasya'da ve BDT coğrafyasında bulunması, Türkiye ve İran'la komşuluğu, Türk ve Müslüman kültürüne ait olması nedeniyle yeni Rus Avrasyacılığı için özel bir konum ve öneme sahiptir.

Bu çerçevede Azerbaycan faktörüne Rus Avrasyacılığının en radikal kolunu oluşturan Avrasya Modelleri harekatı temsilcileriyle birlikte sol Avrasyacılık ve resmi Avrasyacılık modelleri de kendi tezlerinde yer vermişlerdir.

Avrasyacılık modelinin baş ideologu ve lideri olan Aleksandr Dugin kendi yazılarında Azerbaycan mevzusuna özel yer ayırmıştır. Dugin'in Azerbaycan'la ilgili görüşlerini iki farklı döneme ayırabiliriz. Şöyle ki, Dugin Azerbaycan'a ilişkin 1990'lı yıllarda var olan olumsuz düşüncelerini 2000'li yılların başından itibaren olumlu yönde değişmişlerdir.

Dugin temel ideolojik görüşlerini anlattığı "Jeopolitiğin temelleri" kitabında Azerbaycan'ı Türkiye ile birlikte "Atlantizm ve mondializmin doğu cephesi" olarak karakterize etmiş ve "Kafkasya denklemi"nde Rusya'nın Ermenistan ve İran'ı müttefik olarak seçmesi ve bu üçlünün de Karabağ sorununu Ermenistan lehine çözmeleri gerektiği düşüncesine sadık kalmıştır. Yazar hatta Azerbaycan'ın Rusya, İran ve Ermenistan arasında paylaşılması gerektiği düşüncesini ortaya atmıştır.

Fakat 2000'li yılların başında itibaren onun yaklaşımında hem Azerbaycan hem de Türkiye açısından önemli ve olumlu değişiklikler gözlemlenmektedir. Buna göre, Azerbaycan önce Türkiye ağırlıklı bir çizgi izlemiş, sonrasında ise İngiltere ve ABD'nin Hazar petrolüne artan

ilgi çerçevesinde Ankara ile Moskova arasında denge kurmuştur.

Dugin, 1999 ve 2004 yılları arasındaki dönemde Türkiye'nin, Irak müdahalesi nedeni ile ABD ve bir türlü üye olarak kabul edilmediği AB ile sorunlar yaşadığını ve bu nedenlerle Avrasyacılık ekseninde yeni arayışlar işine girdiğini belirtiyor. Türk diş politikası için bu arayış Kafkasya'da Rusya ile işbirliği anlamını taşımaktaydı. Kafkasya'daki güç dengesindeki bu anlayış değişikliği Azerbaycan için de yeni ufuklar açtı. Bu süreç Avrasya'nın üç önemli aktörlerinden Rusya, Türkiye ve Azerbaycan arasında yeni bir ittifakı için fırsat yarattı. Böylece Rusya-Türkiye işbirliği Azerbaycan'a yeni bir stratejik nitelik kazandırırken, Azerbaycan`ı Moskova – Bakü – Ankara işbirliğinin en önemli unsurlarından birine dönüştürmektedir.

ABD'nin "Büyük Ortadoğu" projesi çerçevesinde Azerbaycan'ın Washington için öneminin artmakta olduğunu belirten Dugin, Bakü'nün Avrasya ve Atlantik modelleri arasında bir seçim yapmalı olduğunu beyan etmektedir. Azerbaycan'ın NATO üyeliğine başvuruda bulunmasını Rusya ve İran'la ilişkilerinde ciddi sorunlar yaratacağını vurgulayan Dugin, bölgede bir Avrasya modeli seçerek ve bu çerçevede GUAM'dan çıkması durumunda Azerbaycan'ın, Moskova'nın büyük desteğini alacağının altını çizmişti. Yine Dugin Rusya'nın Azerbaycan'ın toprak bütünlüğü içinde Karabağ sorununun çözümünde aktif bir rol almasının Kafkasya'da Moskova'nın etkisini güçlendireceğini de vurgulamaktadır.

Dugin'in bu görüşlerine Azerbaycan hükümeti açık bir tepki vermemiştir. Onun görüşlerinin başta "Müsavat" ve Azerbaycan Halk Cephesi olmak üzere Azerbaycan'daki muhalefet partileri tarafından temelde Rus emperyalizminin yeni tezahürleri olarak görüldüğü söylenebilir.

Sol Avrasya modelinin ideologu ve Rusya Federasyonu Komünist Partisi'nin (RFKP) lideri

Gennadiy Zyuganov da “Coğrafyanın Zaferi” kitabında Azerbaycan’ı 19. yüzyılda Rusya’nın bir parçası haline gelmiş, İslam kültürünün egemen olduğu ve BDT alanında en önemli ülkelerden biri olarak değerlendirmiştir. Zyuganov, ayrıca Azerbaycan’ı eski Sovyet alanında oluşturulacak herhangi bir ittifaka katılma olasılığı daha düşük olan bir ülke olarak görmüştür.

Karabağ sorununun çözümünde Rusya’nın aktif katılımının önemli olduğunu vurgulayan Zyuganov’un Azerbaycan Komünist Partisi ile sıkı bir ilişkinin olduğu bilinmektedir. Bunun yanı sıra, zaman zaman Zyuganov başkanlığındaki RFKP’nin sık sık Azerbaycan karşıtı bir tutum sergilediği de gözlemlenmektedir. Şöyle ki, Rus komünist partisi iki ülke arasındaki sınırlar belirlemesi sürecinde iki Lezgi köyünün Azerbaycan’da kalmasına karşı Azerbaycan’ın Moskova Büyükelçiliği önünde protesto gösterisi organize etmiş, Duma’da Avar halkının haklarını ihlali ettiği gerekçesiyle Rusya-Azerbaycan sınır anlaşmasının onaylanması karşı beyanlarda bulunmuştur. Azerbaycanlı yetkililer Zyuganov’un bu görüşlerine tepki göstermeseler de, KP’nin Azerbaycan karşıtı tutumu Bakü yönetimine yakın çevreler tarafından eleştirilmiştir. Keza Zyuganov ve RFKP’nin bu yaklaşımları Azerbaycan’ın muhalefet çevreleri tarafından ise Rus emperyalizminin yeni biçimde tezahürleri gibi kabul edilmektedir.

Resmi Avrasyacılık düşüncesinin Rus dış politikasına hakim olduğu Yevgeni Primakov Dışişleri ve Başbakan olduğu dönemde (1996-1999) Moskova Azerbaycan’a özel bir önem vermekte ve Dağlık Karabağ sorununun çözümünde kendi etkisini arttırmaya çalışmaktaydı. Fakat Primakov ile Azerbaycan Devlet Başkanı Haydar Aliyev’in iyi kişisel ilişkileri ile de desteklenen ilişkilerin gelişme süreci Dağlık Karabağ sorunuyla ilgili bir çözüme varılması için yeterli olmadı ve Azerbaycan dış politikada denge siyaseti yürütmeye devam etti. Azerbaycan ayrıca Primakov tarafından önerilen BDT çerçevesinde daha yakın entegrasyon sürecine de çekimser yaklaştı.

Rus dış politikasında Avrasyacılığın çeşitli yansımalarını ortaya konulduğu Vladimir Putin döneminde de Azerbaycan'ı Moskova'nın ilgisi devam ediyordu. Putin'in başkanlık döneminde Azerbaycan'a yönelik Rus dış politikasının temel öncelikleri Ermenistan ve Azerbaycan arasında kısmi bir denge sağlamak, Karabağ sorununun çözümünde daha fazla etkili olma, Azerbaycan'ın enerji kaynakları üzerinde kontrolü ele geçirmek ve bu ülkenin Rusya'ya alternatif olacak enerji hatlarının geçtiği transit koridoru rolünü üstlenmesine engel olmak şeklinde özetlenebilir.

Rus dış politikasında Putin döneminin Azerbaycan'a ilişkin bu öncelikleri şimdiki devlet başkanı Dimitri Medvedev tarafından da büyük ölçüde uygulanmaktadır. Azerbaycan yönetimi ise Rusya ile ilişkilerinin denge politikası çerçevesinde yürütme gayreti içinde.

Azerbaycan'daki muhalif çevreleri ise Rusya'nın Azerbaycan politikasını hem Primakov, hem Putin hem de Medvedev döneminde de ülkenin kontrolünü ele geçirmek ve Karabağ sorununun çözümünü engellemek amaçlı olduğunu beyan etmektedirler. Bu çevreler Azerbaycan yönetimini Rusya ile araya "makul mesafe" korumamak ve Batı ile stratejik işbirliği oluşturmadan kaçınmakla itham etmektedirler. Bakü yönetimi yetkilileri ise bu eleştirileri yersiz ve duygusal yaklaşımlar olarak değerlendirmektedir.